

Joanna Mucha

Poddanie się egzekucji w akcie notarialnym przez zastawcę zastawu rejestrowego niebędącego dłużnikiem osobistym zastawnika

Zmiany w zakresie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym dokonane nowelizacją kodeksu postępowania cywilnego, wprowadzone ustawą z dnia 4 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw¹, dość dalece modyfikują pozycję zastawnika zastawu rejestrowego jako uczestnika tego postępowania. Dotąd bowiem swoista pozycja zastawnika zastawu rejestrowego, wynikająca ze specyfiki zastawu rejestrowego jako prawa zabezpieczającego, nie była w pełni dostrzegana i uwzględniana w przepisach o egzekucji. Brak było w szczególności regulacji, które pozwalałyby dochodzić w postępowaniu egzekucyjnym zaspokojenia od zastawcy będącego wyłącznie dłużnikiem rzeczowym, z pominięciem długotrwałej drogi postępowania rozpoznawczego w celu uzyskania tytułu egzekucyjnego w postaci wyroku sądu. Wyłączając sytuację, gdy zastawnikiem jest bank, wszczęcie postępowania sądowego było dotąd głównym sposobem uzyskania tytułu egzekucyjnego przeciwko zastawcy będącemu osobą trzecią. Obecna nowelizacja przepisów o postępowaniu egzekucyjnym znacznie ułatwia wierzycielom rzeczowym dochodzenie roszczeń od ich dłużników, w tym także od dłużników niebędących dłużnikami osobistymi. W odniesieniu do pozycji zastawnika zastawu rejestrowego ułatwienia te sprowadzają się przede wszystkim do umożliwienia wszczęcia egzekucji przeciwko zastawcy niebędącemu równo-

¹ Dz.U. Nr 172, poz. 1804.

cześniej dłużnikiem osobistym, na podstawie nowego rodzaju aktu notarialnego jako tytułu egzekucyjnego.

Trzeba zauważyć, że oparcie egzekucji na oświadczeniu dłużnika o poddaniu się jej jest korzystne dla obu stron. Wierzycielowi pozwoli uniknąć kosztownego i długotrwałego postępowania przed sądem (choć z drugiej strony należy pamiętać o konsekwencji posłużenia się aktem notarialnym jako tytułem egzekucyjnym, gdyż pozbawi to wierzyciela wszystkich dobrodziejstw, które wiążą się z prawomocnością wyroku sądu), dłużnikowi zaś wpłynąć poprzez negocjacje na ostateczny kształt warunków, na jakich egzekucja będzie mogła być przeprowadzona, a nawet samodzielnie te warunki kształtować, w sytuacji gdy podda się egzekucji bez udziału wierzyciela.

Stosowanie instytucji poddania się egzekucji aktem notarialnym przez zastawcę zastawu rejestrowego, jakkolwiek dopuszczalne na podstawie obowiązujących przepisów, było dotąd w znaczny sposób ograniczone. Strony umowy zastawniczej mogły się nią posłużyć tylko wtedy, gdy zabezpieczenia w postaci zastawu rejestrowego udzielił dłużnik osobisty zastawnika. Przepisy dotąd regulujące poddanie się egzekucji w akcie notarialnym, tj. przepisy art. 777 § 1 pkt 4 i 5 k.p.c., nie odnoszą się bowiem do dłużnika rzeczowego, użyty w treści tych przepisów termin „dłużnik” oznacza bowiem dłużnika w rozumieniu przepisów prawa materialnego, a nie dłużnika egzekwowanego. Ani ustawa o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów², ani żadne inne przepisy nie wprowadziły jakiegś nowej, dostosowanej do umowy zastawu rejestrowego konstrukcji aktu notarialnego jako tytułu egzekucyjnego, w którym egzekucji mógłby poddać się zastawca będący wyłącznie dłużnikiem rzeczowym zastawnika. Dochodzenie roszczeń wynikających z tego rodzaju zabezpieczenia było dotąd w takiej sytuacji o tyle utrudnione, że wymagało uzyskania tytułu egzekucyjnego na zasadach ogólnych, tj. w drodze wytoczenia przeciwko dłużnikowi rzeczowemu powództwa o zapłatę (z pominięciem oczywiście sytuacji, gdy wierzycielem rzeczowym jest bank, a zabezpieczenie ma postać zastawu rejestrowego).

Wprowadzenie nowego typu tytułu egzekucyjnego – aktu notarialnego, w którym egzekucji poddaje się dłużnik rzeczowy niebędący dłużnikiem

² Ustawa z dnia 6 grudnia 1996 r., Dz.U. Nr 149, poz. 703 ze zm.

osobistym, niewątpliwie jest wynikiem uwzględnienia potrzeb praktyki, ponieważ obciążanie składników majątku w celu zabezpieczenia zobowiązań innych osób staje się coraz częstszym i popularniejszym elementem obrotu. Zgodnie zatem z dodanym przepisem art. 777 § 3 zd. 1, tytułem egzekucyjnym jest również akt notarialny, w którym niebędący dłużnikiem osobistym właściciel ruchomości lub prawa obciążonego zastawem rejestrowym albo zastawem poddaje się egzekucji z obciążonych składników w celu zaspokojenia zastawnika.

Przewidziany dodanym przepisem akt notarialny zawierający oświadczenie dłużnika rzeczowego o poddaniu się egzekucji będzie mógł pełnić funkcje tytułu egzekucyjnego wyłącznie wtedy, gdy zarówno jego forma, jak i treść odpowiadać będą wymaganiom określonym w przepisach kodeksu postępowania cywilnego dla tytułów egzekucyjnych, przy czym z uwagi na rolę, jakie dokumenty pełnią, wykładnia tych wymagań nie może być rozszerzająca. W związku z powyższym w doktrynie wskazuje się, że oświadczenie o poddaniu się egzekucji jest skuteczne, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: muszą zaistnieć przesłanki przewidziane prawem materialnym, określające kiedy w ogóle oświadczenie woli jest skuteczne, oświadczenie musi być złożone w formie aktu notarialnego, dłużnik musi w sposób jednoznaczny poddać się egzekucji, muszą być uwzględnione inne elementy przewidziane przepisami art. 777 k.p.c.³

Przesłanki te były przedmiotem licznych wypowiedzi doktryny⁴, stąd ich szczegółowe omówienie pominię, zaś uwagę skoncentruję przede wszystkim na warunkach wynikających wprost z przepisów regulujących ten rodzaj tytułów egzekucyjnych, a także, co nieuniknione, z definicji samego tytułu egzekucyjnego.

Jak przyjmuje się powszechnie, tytułem egzekucyjnym jest dokument urzędowy stwierdzający istnienie i zakres nadającego się do egzekucji roszczenia wierzyciela, a zarazem istnienie i zakres obowiązku świadcze-

³ Tak F. Z e d l e r, *Poddanie się egzekucji aktem notarialnym*, Rejent 1998, nr 7-8, s. 62.

⁴ M.in. F. Z e d l e r, tamże; t e n ż e, *Wybrane zagadnienia poddania się egzekucji*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza*, red. A. Marciniak, Łódź 1998; A. J a k u b e c k i, *Poddanie się egzekucji w akcie notarialnym*, Rejent 1998, nr 12; K. K n o p p e k, *Akt notarialny jako tytuł egzekucyjny*, PiP 1991, z. 12; A. M a r c i n i a k, *W kwestii oświadczenia dłużnika o poddaniu się egzekucji*, Acta Universitatis Lodzianensis, Folia Iuridica, Łódź 1989, nr 42.

nia dłużnika⁵, z czego wywodzi się, że dokument ten winien mieć taką treść, aby wynikało z niej, kto jest wierzycielem egzekwującym, a kto dłużnikiem egzekwowanym i aby wyeliminowana została możliwość pomyłek w tym zakresie oraz aby w sposób niebudzący wątpliwości dało się ustalić uprawnienie tego pierwszego i obowiązek drugiego. Brzmienie tytułu egzekucyjnego winno zatem określać w sposób możliwie precyzyjny zakres egzekucji. Treść aktu notarialnego, w którym zastawca zastawu rejestrowego nie będący dłużnikiem osobistym zastawnika poddał się egzekucji, wynika z art. 777 § 3 oraz – wskutek odpowiedniego stosowania – z art. 777 § 1 pkt 6 k.p.c. Na podstawie zestawienia tych dwóch źródeł, określających treść aktu notarialnego obejmującego oświadczenie zastawcy niebędącego dłużnikiem osobistym o poddaniu się egzekucji, należy przyjąć, że winien on zawierać następujące elementy:

- 1) określenie, na czyją rzecz poddanie się następuje,
- 2) wskazanie świadczenia, które będzie podlegało wykonaniu, przy czym podnosi się niekiedy, że wskazanie samego świadczenia jest niewystarczające, oświadczenie o poddaniu się egzekucji winno bowiem obejmować stosunek prawny, z którego egzekwowany obowiązek wynika⁶,
- 3) określenie przedmiotowego zakresu egzekucji przez oznaczenie składników majątku obciążonych zastawem rejestrowym (art. 777 § 3 zd. 1 k.p.c.),
- 4) wyraźne wskazanie, że poddanie się egzekucji następuje w celu zaspokojenia zastawnika (jw.),
- 5) określenie wysokości wierzytelności podlegającej zaspokojeniu (art. 777 § 1 pkt 6 w związku z art. 777 § 3 zd. 2 k.p.c.)⁷,
- 6) wskazanie warunków, które upoważniają wierzyciela do prowadzenia egzekucji o część lub całość roszczenia (jw.),
- 7) określenie terminu, do którego wierzyciel może wystąpić o nadanie klauzuli wykonalności (jw.).

⁵ W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1987, s. 429; E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1970, s. 134; K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986, s. 135.

⁶ Tak F. Zedler, *Poddanie się egzekucji...*, s. 66.

⁷ Art. 777 § 1 pkt 6 k.p.c. dodany ustawą o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw z dnia 4 lipca 2004 r., Dz.U. Nr 172, poz. 1804.

Ad 1) Przepis art. 777 § 3 k.p.c., a także przepisy art. 777 § 1 pkt 4, 5 i 6 nie przewidują wprost, w jaki sposób wskazany ma być w jego treści wierzyciel egzekwujący, w szczególności, czy oznaczenie wierzyciela winno nastąpić przez wskazanie danych identyfikujących konkretną osobę (podmiot), czy też wystarczy posłużenie się ogólnym sformułowaniem, że poddanie się egzekucji następuje na rzecz zastawnika, skoro z istoty zastawu rejestrowego, jak każdego prawa rzeczowego o charakterze zabezpieczającym, wynika możliwość zaspokojenia się z przedmiotu tego prawa przez każdorazowego uprawnionego. Inaczej mówiąc, należałoby rozważyć ewentualną możliwość i przydatność sporządzania aktów notarialnych o charakterze w pewnym zakresie blankietowym, w których osoba wierzyciela nie byłaby określona personalnie. Należy zwrócić uwagę, że poddanie się egzekucji nie jest czynnością dwustronną pomiędzy dłużnikiem a wierzycielem, lecz jednostronnym oświadczeniem woli dłużnika – nie tylko nie wymaga zgody wierzyciela, ale i wierzyciel nie musi wcale o poddaniu się wiedzieć. W tym przypadku wierzyciel nie jest więc uczestnikiem czynności notarialnej, której przedmiotem jest oświadczenie o poddaniu się egzekucji, stąd nie będzie obowiązku wskazania go w treści aktu na podstawie art. 92 § 1 pkt 4 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie⁸. Z drugiej strony, przepis art. 17 ust. 1 ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów przewiduje dopuszczalność przeniesienia zastawu rejestrowego wraz z przeniesieniem wierzytelności zabezpieczonej na inny podmiot uprawniony do zabezpieczania swoich wierzytelności zastawem rejestrowym według przepisów ustawy. Zgoda zastawcy na przeniesienie nie jest konieczna, chyba że strony w umowie zawarły zastrzeżenie ograniczające prawa zastawnika co do zbywalności wierzytelności⁹. Z reguły bowiem nie będzie miało dla zastawcy znaczenia, na rzecz jakiego podmiotu wierzytelność, dla której udzielił zabezpieczenia, ma być zaspokojona (choć oczywiście nie musi tak być, a kwestia ta może być dla zastawcy istotna), tym bardziej, że z uwagi na fakt, iż zastawca nie jest zarazem dłużnikiem osobistym zastawnika, to z pierwotnym wierzycielem rzeczowym nie łączą go żadne inne stosunki prawne, poza, oczywiście, wynikającymi z umowy zastawniczej. Czy zatem, skoro w myśl

⁸ Tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 42, poz. 369.

⁹ T. Stawicki, M. Tomaszewski, F. Zedler, *Ustawa o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, Komentarz*, Warszawa 1997, s. 68-69.

zasad ogólnych, nabywca wierzytelności zabezpieczonej zastawem rejestrowym wstępuje we wszystkie prawa dotychczasowego zastawnika od dnia dokonania wpisu w rejestrze zastawów, będzie on tym samym uprawniony do wszczęcia i prowadzenia egzekucji przeciwko zastawcy na podstawie aktu notarialnego, w którym ten poddał się egzekucji, po nadaniu mu klauzuli wykonalności, jeżeli oczywiście uzyska wiedzę o sporządzeniu takiego aktu i będzie mógł przedłożyć go w sądzie właściwym? Wydaje się, że rozwiązanie takie, choć w pewnych sytuacjach dogodne i być może upraszczające obrót, nie jest w świetle obowiązujących przepisów dopuszczalne, a z punktu widzenia praktyki nie jest niezbędne. Po pierwsze, obowiązek wskazania zastawnika w sposób go identyfikujący wynika z przedstawionej już na wstępie definicji tytułu egzekucyjnego jako dokumentu, na podstawie którego sąd nada klauzulę wykonalności; dokument ten winien określać w sposób precyzyjny zakres egzekucji, w tym jej zakres podmiotowy. Po drugie, w sytuacjach typowych w treści klauzuli wykonalności nie zamieszcza się danych dotyczących oznaczenia dłużnika i wierzyciela, co oznacza, że jej treść odwołuje się w tym względzie do brzmienia tytułu egzekucyjnego. Po trzecie, obowiązek oznaczenia wierzyciela w sposób niebudzący wątpliwości co do jego osoby wynika pośrednio z samego faktu zamieszczenia w kodeksie przepisów art. 788 k.p.c. Przepis § 1 tegoż artykułu przewiduje bowiem sytuację, w której w związku z przejściem, po powstaniu tytułu egzekucyjnego lub w toku sprawy przed jego wydaniem, uprawnienia lub obowiązku na inną osobę sąd nada klauzulę wykonalności na rzecz albo przeciwko innej osobie niż wskazana w tytule egzekucyjnym, jeżeli przejście to będzie wykazane dokumentem urzędowym bądź prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym, z zastrzeżeniem oczywiście, że przeniesienie zastawu rejestrowego na inny podmiot może nastąpić tylko łącznie z zabezpieczoną wierzytelnością, jak również przeniesienie zabezpieczonej wierzytelności może mieć miejsce jedynie łącznie z przeniesieniem zastawu (art. 17 u.zast.rej.i rej.zast.), a ponadto przeniesienie to może nastąpić tylko na podmiot uprawniony, zgodnie z art. 1 ust. 1 k.p.c., do występowania w charakterze zastawnika zastawu rejestrowego. Skoro zatem ewentualne dopuszczenie możliwości niewskazywania w oświadczeniu o poddaniu się egzekucji konkretnego zastawnika jako wierzyciela miałyby służyć jedynie uproszczeniu dochodzenia roszczeń

przez zastawnika w ten sposób, że tytułem egzekucyjnym w postaci aktu notarialnego mógłby posłużyć się każdorazowy zastawnik, to przyjęcie takiego rozstrzygnięcia wydaje się z uwagi na wspomniany przepis art. 788 § 1 k.p.c. całkowicie zbędne. W sytuacji takiej bowiem sąd musiałby badać w postępowaniu klauzulowym, kto jest aktualnie wierzycielem, wierzyciel zaś winien by wykazać, że istotnie jest podmiotem uprawnionym do dochodzenia roszczeń od zastawcy w drodze egzekucji sądowej, przy czym wykazanie to nastąpić musiałoby w drodze przedłożenia odpowiedniego dokumentu – wypisu z rejestru zastawów, gdzie figurowałby jako zastawca. W myśl przepisu art. 788 § 1 k.p.c., przejście uprawnień również ma być wykazane dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym; takim dokumentem w postaci wypisu z rejestru zastawów zastawnik będzie dysponował. Okoliczność zatem, że aktualny zastawnik, który nabył wierzytelność wraz z zastawem, nie dysponuje oświadczeniem zastawcy o poddaniu się egzekucji, gdzie byłoby wyraźnie wskazane, że poddanie się następuje na jego rzecz, nie stanowi przeszkody w dochodzeniu przez niego roszczeń w drodze egzekucji sądowej. Z drugiej strony, obowiązujące przepisy umożliwiają każdorazowemu zastawnikowi wszczęcie i prowadzenie egzekucji na podstawie zaopatrzonego w klauzulę wykonalności aktu notarialnego, zawierającego oświadczenie zastawcy o poddaniu się egzekucji na rzecz pierwotnego zastawnika, jeżeli wykaże on przejście uprawnień na jego rzecz wypisem z rejestru zastawów oraz jeżeli zmiana w podmiotowym zakresie tytułu egzekucyjnego zostanie w klauzuli wykonalności uwidoczniiona. Wreszcie podnieść należy, że skoro w treści tytułu egzekucyjnego określony ma być stosunek prawny, z którego wywodzi się podlegający wyegzekwowaniu obowiązek, oznaczenie tego stosunku prawnego bez wskazania jego stron byłoby niekompletne. Jak zatem wynika z powyższego, wierzyciel powinien być w treści oświadczenia dłużnika o poddaniu się egzekucji wskazany w sposób umożliwiający jego identyfikację w postępowaniu klauzulowym i egzekucyjnym, tj. przez podanie imienia i nazwiska bądź nazwy¹⁰.

Ad 2) Treść oświadczenia dłużnika rzeczowego, w tym zastawcy niebędącego zarazem dłużnikiem osobistym zastawnika, zawiera informa-

¹⁰ Tak też F. Zedler, *Poddanie się egzekucji...*, s. 66; A. Jakubecki, *Poddanie się egzekucji...*, s. 82.

cję, wbrew prezentowanym w doktrynie poglądom, odnoszącym się co prawda do zastawu zwykłego, ale znajdującym w pełni zastosowanie również do zastawu rejestrowego, że w celu zaspokojenia się z przedmiotu zastawu zastawnik „powinien wszcząć postępowanie sądowe przez wniesienie pozwu z żądaniem zobowiązania zastawcy do znoszenia zaspokojenia się zastawnika z przedmiotu zastawu”¹¹, czemu odpowiadać miałyby treść stanowiącego tytuł egzekucyjny wyroku – obowiązek zapłaty określonej sumy pieniężnej¹².

Nie jest inaczej w sytuacji, gdy tytułem egzekucyjnym jest akt notarialny, w którym zastawca niebędący dłużnikiem osobistym poddał się egzekucji z przedmiotu zastawu na rzecz zastawnika. Okoliczność, że treścią świadczenia zastawcy niebędącego dłużnikiem osobistym jest zawsze obowiązek zapłaty określonej sumy pieniężnej, wynika wprost z przepisów art. 319 i 837 k.p.c. Oba te przepisy mówią o ograniczeniu odpowiedzialności albo do określonych przedmiotów majątkowych, albo do wysokości ich wartości, obejmują więc dyspozycją zastawcę, który zgodnie z powszechnie przyjętymi zasadami prawa cywilnego ponosi taką ograniczoną odpowiedzialność. Trudno jednak byłoby wyobrazić sobie ograniczenie do pewnych składników majątkowych, a zwłaszcza do pewnej wysokości tak niewymiernego obowiązku, jak polegający na znoszeniu egzekucji. Ograniczenie odpowiedzialności jest bowiem związane z obowiązkiem zapłaty. Użyty tutaj wyraz „dłużnik” nie oznacza bynajmniej dłużnika osobistego, nie oznacza bowiem dłużnika w rozumieniu materialnoprawnym, lecz dłużnika egzekwowanego, tj. stronę postępowania egzekucyjnego, a dłużnikiem egzekwowanym może być bez żadnych przeszkód także zastawca niebędący dłużnikiem osobistym. Nadto w świetle

¹¹ S. Rudnicki, *Komentarz do kodeksu cywilnego*, Księga druga, *Własność i inne prawa rzeczowe*, Warszawa 1996 s. 367; J. Skąpski, *Zastaw na rzeczach ruchomych według kodeksu cywilnego*, Studia Cywilistyczne 1966, t. VIII, s. 149; Z. Strus, *Zastaw rejestrowy – pierwsze doświadczenia i trudności*, PS 1998, nr 7-8, s. 38-39; Z. Strus, M. Strus-Wołos, *Ustawa o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, Komentarz*, Warszawa 1999, s. 108.

¹² Tak F. Zedler, *Zaspokojenie w drodze egzekucji zastawnika zastawu rejestrowego w razie ustanowienia zastawu na zbiorze rzeczy lub praw*, Prawo Bankowe 1999, nr 4, s. 2; E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne, Komentarz do części drugiej kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1998, s. 253; J. Mucha, *Zaspokojenie zastawnika zastawu rejestrowego*, Warszawa 2001, s. 62 i nast.

obowiązujących przepisów o egzekucji sądowej wykonanie orzeczenia zasądającego na „znoszeniu egzekucji z przedmiotu zastawu” trudno raczej byłoby przeprowadzić. Kodeks postępowania cywilnego takiego sposobu egzekucji nie zna, brak też podstaw, by zastosować tu na zasadzie analogii jakiś inny sposób egzekucji. Trzeba też wskazać, że skoro zastaw rejestrowy zabezpiecza świadczenie pieniężne, wyegzekwowanie tego świadczenia musi nastąpić w myśl przepisów o egzekucji świadczeń pieniężnych, i to niezależnie od tego, czy egzekucja będzie skierowana przeciwko dłużnikowi osobistemu, czy przeciwko zastawcy. Zastawnik, chcący zaspokoić się z przedmiotu zastawu, nie może uczynić tego na własną rękę, z pominięciem drogi sądowej. Musi wszcząć egzekucję, której istotą będzie spieniężenie przedmiotu zastawu i przeznaczenie uzyskanej stąd kwoty na pokrycie wierzytelności. A zatem obowiązek zastawcy sprowadzi się w ostateczności do przekazania *de facto* przez komornika zastawnikowi środków pieniężnych w określonej wysokości, czyli do zapłaty.

Wreszcie, przyjmując za treść tytułu wykonawczego (i tytułu egzekucyjnego) zobowiązanie do znoszenia egzekucji, trudno byłoby określić pozycję prawną zastawcy w postępowaniu egzekucyjnym. Skoro nie miałby on być dłużnikiem egzekwowanym, to pozostałoby uznanie go za osobę trzecią. Egzekucja nie może toczyć się bez dłużnika. Kto więc miałby być w tej sytuacji dłużnikiem egzekwowanym? Z odmówieniem zastawcy pozycji dłużnika wiążą się konsekwencje w zakresie możliwości ochrony jego praw. Nie wiadomo bowiem, w jaki sposób, jakimi środkami mógłby on bronić się w przypadku przekroczenia granic egzekucji i skierowania jej do mienia nieobjętego zastawem¹³. Zatem jedyną dopuszczalną treścią aktu notarialnego, obejmującego oświadczenie zastawcy o poddaniu się egzekucji w zakresie określenia świadczenia, a co za tym idzie tytułu wykonawczego, jest zobowiązanie zastawcy do zapłaty dochodzonego roszczenia z ograniczeniem wszakże jego odpowiedzialności do przedmiotu obciążonego zastawem, co oczywiście musi łączyć się z przyznaniem mu statusu dłużnika egzekwowanego¹⁴.

Ad 3) Z uwagi na istotę zastawu rejestrowego jako rzeczowego prawa zabezpieczającego, możliwość skierowania egzekucji do całego majątku

¹³ F. Z e d l e r, *Zaspokojenie w drodze egzekucji...*, s. 3.

¹⁴ J. M u c h a, *Zaspokojenie zastawnika...*, s. 62 i nast.

zastawcy ograniczona jest tylko do wypadku, gdy jest nim dłużnik osobisty zastawnika. W przypadku gdy zastawcą jest osoba trzecia, wierzytelność zastawnika może być wyegzekwowana na drodze sądowej jedynie z przedmiotu zastawu, stąd konieczne jest oznaczenie w tytule egzekucyjnym składników majątku zastawcy, na których został ustanowiony zastaw rejestrowy, a tym samym zakreszenie przedmiotowych granic egzekucji. Z kwestią wskazania przedmiotu egzekucji wiąże się zagadnienie ograniczenia odpowiedzialności zastawcy, przy czym w sytuacji gdy zastawcą nie jest dłużnik osobisty zastawnika, odpowiedzialność ta będzie dotyczyć wyłącznie wskazanego uprzednio w akcie notarialnym przedmiotu zastawu.

Ograniczenie odpowiedzialności zastawcy do przedmiotu zastawu, w sytuacji gdy zastawcą nie jest dłużnik osobisty zastawnika, musi wynikać z treści tytułu wykonawczego (art. 803 k.p.c.), przy czym może wynikać z tytułu egzekucyjnego bądź z treści klauzuli wykonalności. Wydaje się, że użyte przez ustawodawcę w treści art. 777 § 3 k.p.c. sformułowanie „poddaje się egzekucji z obciążonych składników” oznacza wystarczające określenie granic odpowiedzialności zastawcy. W związku z tym, skoro ograniczenie jest już zawarte w treści tytułu egzekucyjnego, zbędne jest zastrzeżenie dłużnikowi prawa powoływania się na ograniczenie odpowiedzialności w klauzuli wykonalności¹⁵, natomiast nie wydaje się, by obowiązek oznaczenia przedmiotu zastawu poprzez wskazanie obciążonych składników majątku już w treści aktu notarialnego miał charakter bezwzględny. Sytuacja taka jest najbardziej pożądana, ale nie zawsze będzie możliwa. W szczególności wydaje się, że w przypadku ustanowienia zastawu rejestrowego na zbiorze rzeczy lub praw zastawca może przedłożyć w celu wciągnięcia do treści oświadczenia o poddaniu się egzekucji listę tych przedmiotów lub praw wchodzących w skład zbioru, na którym ustanowiono zastaw rejestrowy. Nie ma też przeszkód, by lista taka stanowiła załącznik do tytułu egzekucyjnego. Brak imiennego wskazania obciążonych zastawem rejestrowym składników majątku zastawcy będzie skutkowało koniecznością ustalenia, co wchodzi w skład masy majątkowej, z której zastawca odpowiada w postępowaniu egzekucyjnym. Treść aktu notarialnego winna jednak wówczas zawierać numer pozycji rejestru zastawów, pod którym zastaw jest umieszczony, oraz stwierdzenie, że zastawca

¹⁵ A. Jakubicki, *Poddanie się egzekucji...*, s. 78.

poddaje się egzekucji z obciążonych składników tam wskazanych. Niemożność wskazania przedmiotu egzekucji w treści aktu notarialnego i konieczność jego ustalenia w toku postępowania egzekucyjnego zajdzie w sytuacji, gdy zastaw rejestrowy ustanowiono na zbiorze rzeczy lub praw stanowiącym całość gospodarczą, a skład tego zbioru jest zmienny, przy czym za chwilę miarodajną dla określenia, co wchodzi do takiego zbioru o zmiennym składzie, należy przyjąć moment przeprowadzenia egzekucji przez komornika. W razie sporu co do elementów takiego zbioru zastawca będzie mógł bronić się na zasadach ogólnych, wykazując, że dana rzecz lub prawo, do którego została egzekucja skierowana, nie należy do składników zbioru, zatem nie jest przedmiotem zastawu.

W myśl zasady, że organ egzekucyjny prowadzi egzekucję na podstawie tytułu wykonawczego i zgodnie z jego treścią komornik odmówi przeprowadzenia egzekucji ze składników innych niż przedmiot zastawu, wskazanych we wniosku zastawnika o wszczęcie egzekucji, a sam wniosek oddali jako bezzasadny.

Jeżeli z jakichś względów wniosek taki zostanie uwzględniony, zastawca może na mocy art. 837 k.p.c. powoływać się na ograniczenie odpowiedzialności, z tym że jego zarzuty będą skuteczne jedynie wówczas, gdy ograniczenie to zostało zastrzeżone w tytule wykonawczym. Powołania się na ograniczenie odpowiedzialności może dokonać zastawca (i inne osoby obok lub zamiast niego odpowiedzialne) przy pierwszej czynności egzekucyjnej.

W wypadku zajęcia przez komornika majątku zastawcy, z którego ten nie odpowiada, zastawca może powołać się na ograniczenie odpowiedzialności do określonych składników jego majątku, innych niż te, które zostały zajęte, zgłaszając wniosek o umorzenie egzekucji na podstawie art. 825 pkt 3 k.p.c. z tytułu oczywistej sprzeczności egzekucji, z treścią tytułu wykonawczego, lub o uchylene zajęcia. Zarzuty co do ograniczenia odpowiedzialności mogą także stanowić podstawę skargi na czynności komornika¹⁶.

Ad 4) Przepis art. 777 § 3 k.p.c. wyraźnie wymaga, by zastawca, poddając się egzekucji, oświadczył w sposób niebudzący wątpliwości, że czyni to w celu zaspokojenia zastawnika, stąd brak oświadczenia tej

¹⁶ E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 287.

treści, nawet gdyby cel egzekucji wynikał w sposób dorozumiany z innych elementów oświadczenia, jak choćby wskazanie osoby zastawnika i przedmiotu zastawu z ograniczeniem do niego egzekucji, jest niewystarczające do uznania, że treść oświadczenia dłużnika w pełni odpowiada wymaganiom wyrażonym w przepisach.

Ad 5) Wyrażone powyżej stanowisko, że przedmiotem oświadczenia zastawcy, także wtedy, gdy nie jest nim dłużnik osobisty zastawnika, jest obowiązek zapłaty zdaje się znajdować potwierdzenie w treści przepisu art. 777 § 1 pkt 6 k.p.c., do którego odsyła zd. 2 art. 777 § 1 k.p.c., zgodnie z którym w akcie notarialnym zawierającym poddanie się egzekucji musi być oznaczona wysokość wierzytelności podlegającej zaspokojeniu. Wysokość wierzytelności może być oznaczona na dwa sposoby: przez wskazanie konkretnej kwoty albo przez odwołanie się do określonych klauzul waloryzacyjnych. Spełnieniem warunku oznaczenia wysokości wierzytelności, jaka ma być zaspokojona w postępowaniu egzekucyjnym, będzie też określenie sumy pieniężnej przez wskazanie jej górnej granicy¹⁷. Należy też pamiętać, że zgodnie z przepisem art. 6 ustawy o zastawie rejestrowym, zabezpieczona tym zastawem może być także wierzytelność przyszła lub warunkowa, o ile w umowie zastawniczej zostanie określona najwyższa suma zabezpieczenia. Nie ma przeszkód, by, po pierwsze, poddanie się egzekucji aktem notarialnym przewidzianym w przepisie art. 777 § 3 k.p.c. dotyczyło wierzytelności przyszłej oraz po drugie, by poddał się egzekucji co do wierzytelności przyszłej zastawca będący wyłącznie dłużnikiem rzeczowym zastawnika. Poddanie się egzekucji w akcie notarialnym co do wierzytelności przyszłej jest dopuszczone w doktrynie¹⁸. Oczywiście jest, że w tym przypadku obowiązek świadczenia uaktualni się po stronie zastawcy dopiero po powstaniu zabezpieczonej wierzytelności i z nadejściem terminu jej wymagalności; również zastawnik, dysponując nawet oświadczeniem o poddaniu się egzekucji przez dłużnika rzeczowego, nie będzie mógł zaspokoić się z przedmiotu zastawu przed powstaniem wierzytelności. W treści aktu notarialnego winno zaś znaleźć się oznaczenie najwyższej sumy zabezpieczenia, co w tej sytuacji będzie wystarczające do uczynienia zadość

¹⁷ Tak także A. Jakubicki, *Poddanie się egzekucji...*, s. 82.

¹⁸ Tamże.

warunkowi wskazania wysokości wierzytelności podlegającej zaspokojeniu.

Ad 6) Przez warunki, które upoważniają wierzyciela do prowadzenia egzekucji, należy rozumieć wszelkie okoliczności wskazujące, kiedy roszczenie stało się wymagalne. Muszą one pozostawać w związku z zaspokojeniem wierzyciela. Nie ma przeszkód, by w sytuacji gdy oświadczenie o poddaniu się egzekucji w akcie notarialnym złożył zastawca niebędący dłużnikiem osobistym zastawnika, warunki te dotyczyły zarówno dłużnika osobistego, jak i zastawcy. Warunkami takimi mogą być zdarzenia zależne od stron, jak i od nich niezależne. I tak, jako przykłady takich okoliczności należy wskazać przede wszystkim nadejście terminu spełnienia świadczenia będącego przedmiotem wierzytelności zabezpieczonej zastawem rejestrowym, wezwanie do zapłaty dłużnika osobistego, wezwanie do zapłaty zastawcy, wystąpienie zdarzeń, które powodują złą kondycję finansową dłużnika albo zastawcy, wystąpienie trudności płatniczych, utrata płynności finansowej, spadek kursu walut poniżej określonej wartości, spadek wartości akcji dłużnika na giełdzie itd.

Ad 7) W akcie notarialnym musi być też oznaczony termin, do którego wierzyciel-zastawnik może wystąpić o nadanie aktowi notarialnemu klauzuli wykonalności. Po jego upływie uprawnienie zastawnika do wystąpienia z wnioskiem o nadanie klauzuli wygasa. Przepis nie precyzuje charakteru tego terminu. Z uwagi jednak na to, że ogranicza on prawo wierzyciela do wszczęcia postępowania klauzulowego, co jest warunkiem przeprowadzenia egzekucji, można uznać go za termin dochodzenia roszczeń, czyli za termin o charakterze materialnoprawnym i stosować do niego przepisy kodeksu cywilnego o terminach¹⁹.

Podsumowując, należy wyrazić pogląd, że dopuszczenie przez ustawodawcę egzekucyjnego zaspokojenia zastawnika na podstawie omówionego nowego rodzaju aktu notarialnego z punktu widzenia praktyki było zabiegiem pożądanym. Poczyniona powyżej analiza wprowadzonych do kodeksu postępowania cywilnego przepisów pozwala przyjąć, że ta nowa regulacja winna oczekiwania praktyki spełnić.

¹⁹ F. Z e d l e r, *Poddanie się egzekucji...*, s. 73.